

TERÖR ÖRGÜTLERİNİN FİNANSMAN İHTİYACI



THE FINANCING NEEDS OF TERRORIST ORGANIZATIONS

Mücahit DİZMAN¹

Öz

Terörizm ilk ortaya çıktığından beri insanlığı tehdit eden sorunlar arasında yer almıştır. Ancak günümüzde bu durum kontrol edilemez bir noktaya doğru ilerlemekte olup tüm insanlığı tehdit eder hale gelebilecek düzeyde endişeleri beslemektedir. Terörizmi önlemek için ilk olarak finansman kaynaklarının kesilmesi gerekmektedir. Bu konu hakkındaki bilimsel çalışmalar incelendiğinde, terörizmin finansman kaynaklarına yönelik çalışmaların sınırlı olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple yapılan bu çalışmada, terörizmin finansman kaynaklarına yönelik detaylı bir alanyazın sunulmasının yanı sıra terör örgütlerinin finansmana sahip olması hususu ile varlıklarını sürdürebilmeleri arasındaki ilişki çeşitli yönleriyle tartışılmaktadır. Nitel araştırma tekniklerinin tercih edildiği çalışmayla, terörizmin finansman kaynaklarının çeşitlerinin çok fazla olduğu ve gün geçtikçe daha fazla yöntemin gün yüzüne çıkacağı anlaşılmıştır. Ayrıca terör örgütlerinin finansman kaynaklarının kesilmesine yönelik atılacak bir adımın varlıklarına yönelik doğrudan bir tehdit oluşturduğu çıkarımına ulaşılmıştır. Sonuç olarak, terörizmi destekleyen finansman kaynaklarının kesilmesi, terör örgütlerinin eylemlerini sekteye uğratmasının yanı sıra varlıklarını doğrudan tehdit edecektir.

Anahtar Kelime: Terör, Terörizm, Terörizmin Finansmanı, Terörizmin Finansman Kaynakları, Terörizmin Finansmanıyla Mücadele.

JEL Kodu: F50, F53, F55.

Abstract

Terrorism has been among the problems that have threatened humanity since it first emerged. Today, however, this situation is moving towards an uncontrollable point and raises concerns that it may become a threat to all humanity. In order to prevent terrorism, it is first necessary to cut off the sources of financing. When scientific studies on this subject are examined, it is understood that studies on the financing sources of terrorism are limited. For this reason, in this study, in addition to presenting a detailed literature on the financing sources of terrorism, the relationship between the fact that terrorist organizations have financing and their ability to maintain their existence is discussed in various aspects. Through the study, in which qualitative research techniques were preferred, it has been understood that there are many types of financing sources of terrorism and that more and more methods will come to light day by day. In addition, it has been concluded that any step to be taken to cut off the financing sources of terrorist organizations poses a direct threat to their existence. As a result, cutting off the sources of financing that support terrorism will not only disrupt the actions of terrorist organizations but also directly threaten their existence.

Keywords: Terror, Terrorism, Financing of Terrorism, Sources of Financing of Terrorism, Combating the Financing of Terrorism.

JEL Codes: F50, F53, F55.

¹ Yüksek Lisans, Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, mucahitdizman@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4600-8078.

1. GİRİŞ

İnsanoğlunu uzun zamandır tehdit eden en önemli sorunsallar arasında terörizm yer almaktadır. Terörizmin artış gösterdiği bir ülkede veya bölgede, güvenliğin etkin şekilde sağlandığından söz etmek mümkün değildir. Haliyle bu durum, insanların mutsuz, huzursuz ve ümitsiz duygulara sahip olmasına yol açmaktadır. Bu sebeple insanoğlunun bulunduğu her yerde terörizme ait unsurların ortadan kaldırılması ve bunun kalıcı hale getirilmesi önemlidir. Terörizmi önlemek amacıyla birçok çalışma yapılmaktadır. Bunlar arasında fiili olarak askeri güç kullanma hususu en başta gelmektedir. Buna istinaden yasalar aracılığıyla terör eylemlerinin azalmasına yönelik caydırıcı düzeyde yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Ancak bütün bunlara nazaran terörizm etkisini sürdürmektedir. Bu durum, terörizmle mücadele konusunda farklı perspektif ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Terör örgütleri öncelikle ideolojik bir bağlantıya ihtiyaç duymaktadır. Bu ideolojik kapsam, örgüt elemanlarının bir araya gelmesini sağlamaktadır. Bir araya gelen örgüt elemanları, eylemsel yönlerini geliştirebilmek için finansmana ihtiyaç duymaktadır (Schmid, 2023:4). Çünkü ideolojik motivasyonun süreklilik kazanması için eylemsel kabiliyetin kazanılması safhasının geçilmesi gerekmektedir. Yani etkinliğini kanıtlamak isteyen terör örgütlerinin, elde ettikleri finansman ile silah ve mühimmat alarak eylem gerçekleştirebildiklerini ispat etmeleri gerekmektedir. Bu sayede eylemsel kabiliyet kazanabilmektedirler. Bu noktaya kadar gelişebilen terör örgütü, ulusal düzeyde eylemlerini gerçekleştirmekten ziyade uluslararası konjonktürel düzeni etkileyecek eylemlere yönelmektedir. Bu kapsamda yerel düzeyde elde ettiği finansman kaynakları yetersiz kalacaktır. Bu sebeple daha büyük organizasyon haline gelebilmek için farklı çeşitlerde finansman destekleri bulması gerekmektedir. Bu noktada finansman kaynaklarını çeşitlendirebilen terör örgütü, küresel bir örgüt haline gelerek uluslararası düzeyde geniş çaplı eylemler gerçekleştirebilmektedir (Shapiro, 2013:11-23). Bu noktaya kadar gelişen terör örgütleri artık küresel bir sorun haline gelmiş olup engellenmesi de oldukça zorlaşır. Buradan anlaşılacağı üzere, terörizme herhangi bir şekilde sağlanan finansman desteği, insanlığı tümüyle zor duruma sokacak ciddi sorunlar meydana getirmektedir. Bu yüzden terörizmle mücadelede finansman kaynaklarına yönelik yapılacak çalışmalar kritik öneme sahiptir.

Terörizmin finansmanına yönelik küresel düzeyde birçok ülkenin kendine has tanımlaması mevcuttur. Ancak Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2000 yılında ortaya konan tanım önemli bir yere sahiptir (Gardner, 2007:325). Bu tanım, Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme (TFÖDS)'nin hazırlanmasında temel alındığı için uluslararası geçerliliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu tanımda terörizmin finansmanı; “şahıslar tarafından hangi amaçla yapılırsa yapılsın bir ulusa korku salmak, bir devletin kurumsal yapılarını bir şeylere zorlamak, sivil vatandaşlara zarar verecek hareketlerle tehditte bulunma eylemleri ve benzerlerini gerçekleştirmek amacıyla bilerek veya kazara finansman desteği sağlamak” şeklinde tanımlanmaktadır (Zenginkuzucu, 2021:3-5).

Terörizmin finansman kaynaklarının tespit edilebilmesi için öncelikle terör örgütünün arşivsel bilgileri elde edilerek, “neden finansmana ihtiyaç duymaktadır?” sorusuna cevaplar aranmalıdır. Çünkü terör yapıları sadece eylemsel değil devamlılığını sağlamak, elemanlarını elinde tutmak veya silah-mühimmata sahip olmak amacıyla finansal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda bir terör örgütü ile kesintisiz şekilde mücadeleye girilecekse öncelikle hakkında elde edilen bilgilerin eksiksiz bir şekilde kategoriler halinde arşivlenmesi gerekmektedir. Bu durum mücadelenin rasyonel tarafının güçlenmesine fayda sağlayacaktır (Freeman ve Ruehsen, 2013). Arşivlemenin bir diğer faydası, terör örgütünün ne gibi faaliyetler yaptığına dair ilk günden itibaren kümelenmiş bilgilere sahip olunmasını sağlamasıdır. Bu bilgiler terör örgütünün hareket kabiliyetine dair tahminler ortaya konulabilmesinin yanı sıra finansmana neden ihtiyaç duyabileceği konusunda da fikir oluşturulmasına yardımcı olacaktır.

Bilinmektedir ki terör örgütleri toplumların aksayan yönlerinden faydalanarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca günümüzde devletler tarafından desteklenerek güçlendirilen veya rakip devletlere karşı kullanılabilir ypratma aracı olarak ortaya çıkarılan birçok terör örgütü mevcuttur (Çam ve Coşkun, 2022:63). Söz konusu unsurların engellenmesi elbette kolay değildir. Geniş perspektifli ve kamu katılımlı çalışmalar serisi gerekmektedir. Bu kapsamda askeri unsurlara/kolluk kuvvetlerine ve yasal düzenlemelere destek olunması amacıyla terörizmin finansmanıya mücadele hakkında bilimsel çalışmaların sayısının artırılması önemsenmektedir.

Çalışma, terörizmle mücadele çalışmalarına, finansman kaynaklarının engellenmesi perspektifinden yaklaşmaktadır. Bu kapsamda nitel araştırma yöntemleri ile terörizmin finansman kaynakları hakkında literatürde yer alan önemli belgeler taranmış olup içerik analizi tekniği ile analiz edilerek çalışmaya aktarılmıştır. Çalışma kapsamında terör örgütlerinin finansman ihtiyacının ne denli önemli olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Terör örgütleri açısından finansman kaynaklarının varlıksal açıdan önemli olduğunu ortaya koyan bu çalışmada, terörizmin finansman kaynaklarıyla mücadele etmenin terörizmle mücadele etmekle eşdeğer düzeyde olduğu savunulmaktadır. Özetle, terör örgütlerinin finansman kaynakları engellenirse varlıkları tehdit edilmekle birlikte güçleri zayıflatılabilir. Bu sayede terörizmin önüne geçmek için yeni bir fırsat ortaya çıkabilir.

2. TARİHSEL SÜREÇ

Tarihsel süreçte gerçekleşen terör ve terörizm olaylarının sayısı oldukça fazladır. Bazılarından bahsetmek gerekirse, dini motifli terör örgütü olarak adlandırabileceğimiz ilk yapının Sicariler olduğu düşünülmektedir. Örgüt adını “hançer” anlamına gelen “sica” kelimesinden almaktadır. Romalıların zulmüne karşı mücadele edebilmek amacıyla kurulduğu düşünülen Sicariler, Kudüs bölgesinde birçok yapıya zarar vermişlerdir (Katılmış vd., 2022:878). Başka bir örnekte, Julius Cesar’ın Brutus ve işbirlikçileri tarafından katledilmesi, Roma’nın yıkılmaya giden sürecini başlatmıştır. İslamiyet döneminde ise Hz. Muhammed’den sonra gelen üç halife suikast sonucu öldürülmüştür (Kütükçü, 2022:115). Bu suikastların sonucunda İslamiyet’te mezhepler dönemi başlamıştır. Hasan Sabbah’ın kurup yönettiği “haşhaşi” adıyla bilinen örgüt, Büyük Selçuklu Devleti’nin en önemli veziri Nizâmülmülk’ü suikast sonucu öldürmesinden birkaç hafta sonra Melikşah’ın şüpheli ölümüyle devletin çöküş süreci başlamıştır (Lockhart ve Tülücü, 2006:226). 13’üncü yüzyıl döneminde Fransız hegemonyası altında olan Sicilya’da meydana gelen bir ayaklanmada yaklaşık 8 bin insan öldürülmüştür (Vassilis, 2011:35). 1605 yılında Guy Fawkes Plot ve arkadaşları İngiliz Parlamento binasına bombalı saldırı düzenleyerek Kral James’i öldürmeye çalışmışlardır (Sharpe, 2005:6). Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun varisi Franz Ferdinand’ın Saraybosna’ya yaptığı bir gezi esnasında suikast sonucu öldürülmesi, Birinci Dünya Savaşı’nın en önemli sebebinin oluşturmaktadır (Günaydın, 2014:6). İkinci Dünya Savaşı esnasında ise Nazi Almanya’sının Yahudilere karşı uyguladığı soykırım politikası, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin demokrasiyi yayma ve elde tutma amacıyla giriştiği Vietnam Savaşı, bunlardan ayrı olarak Cezayir Bağımsızlık Savaşı, Filistin-İsrail Savaşları da terör ve terörizmin tarihsel sürecinde yerini almıştır. Son dönemde terörizm olayları arasındaki en önemli ve birçok çalışmanın dönüm noktası olan konu ise 11 Eylül 2001’de teröristler tarafından kaçırılan iki uçağın ABD Dünya Ticaret Merkezine çarparak yaklaşık 4 bin insanın ölümüne sebep olmasıdır (Leach, 2003: 76).

Terör kelimesinin kökeni “*korkudan titreme*” anlamına gelen Latince “*terrere*” kelimesine dayanmaktadır. Türk Dil Kurumu’na göre “*yıldırı, korkutma ve tedhiş*” kavramları ile eşleştirilen terör kelimesi, ayrıca “*şiddet, siyasal şiddet ve anarşi*” ifadeleriyle de yakın anlamda kullanılmaktadır (Bilgin vd., 2019: 209). Toplum arasında durumun vahametini ve türüne göre “*korkutma*” veya “*vazgeçirme*” anlamlarında kullanılan terör kavramı, ortaya çıkardığı panik havası, yarattığı endişe ve meydana getirdiği kaos ile amaçlarına ulaşmayı hedeflemesi yönüyle terörizmle özdeş bir anlam köküne sahiptir. Bu konuda Wilkinson (1974:9), “*psikolojik harp*” faktörü üzerinden yapılacak bir değerlendirmede, terör ve terörizm kavramlarının birebir örtüştüğünü ifade etmektedir.

Terör ve terörizm kavramları hakkında yüzden fazla tanımlama çalışması yapılmış olup henüz uluslararası kabul görmüş bir tanıma ulaşılamamıştır (Schmid ve Jongman, 1988:1). Bu durumun önemli sebeplerinden biri, ülkelerin kendi güvenlik konjonktürlerine ve çıkarlarına göre terör tanımlamaları kabul etmesidir. Ancak uluslararası ve ulusal düzeyde çeşitli çevrelerce kabul görmüş bazı tanımlamalardan bahsetmekte fayda vardır. Türkiye Cumhuriyeti 1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK)'nda terörü şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”.

2001 tarihli Birleşik Krallık TMK'sında terör tanımına, “devletin veya halkın belirli kesimlerinin şahsına ya da malına doğrudan şiddet kullanarak zarar verilmesi” şeklinde yer verilmişken, Fransa'nın TMK'sında durum daha genel değerlendirilerek, “kamu düzeninin herhangi bir şekilde bozulması amacıyla işlenen her türlü eylem” terör olarak ifade edilmiştir. Bu tanımlamaların yanı sıra kapsayıcı bir tanım da ABD'ye aittir. 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'de yasalaşan TMK'ya göre terör; “insan hayatını ve sivil toplumu herhangi bir karara zorlamak amacıyla tehdit edilmesi ve hükümetin uygulamalarına müdahale etme amacıyla şiddete başvurulması” şeklinde tanımlanmıştır (Nuhoğlu, 2022:5). Kanada Devleti resmi kaynaklarına göre terör, “suç sayılan siyasi, dini, ideolojik amaçlarla toplumu sindirmek veya hükümeti eylemsizliğe zorlamak amacıyla öldürme, ağır yaralama veya temel hizmetleri, tesisleri veya kamusal sistemleri kesintiye uğratma adına yapılan ya da yapılması tehdidinde bulunan eylemlerdir” (Baharçipek vd., 2021:3).

Almanya'da mevcutta kabul edilmiş bir terör tanımlaması yoktur. Alman Ceza Kanunu'nda doğrudan terör suçuyla ilişkili net ifadeler yer almamaktadır. Ancak işlenen fiiller amaç itibariyle Anayasaya uygun şekilde olsa da düzeni bozmaya yönelik olması durumunda terör suçu olarak yorumlanabilmektedir. İspanya Ceza Kanunu'nun 571'inci maddesi “Anayasal düzene ve toplumsal barışa karşı işlenen” eylemleri terör olayı şeklinde değerlendirmektedir. İtalya Ceza Kanunu'nda “demokratik düzeni yıkacak nitelikte” eylemler terör niteliğinde değerlendirilmektedir. Portekiz Ceza Kanunu'nda ise, terör, “ulusal çıkarların tehlikeye sokulması, devletin kurumlarının çeşitli şekillerde işleyiş düzenlerinin bozulması, kamu kurumlarının çeşitli amaçlara ulaşmak için zorlanması ve ülkenin fertleri ya da gruplarının tehdit edilmesi” gibi durumlarla ifade edilmektedir (Fırat, 2010: 14-28).

Terörizm kelimesini kavramsal nitelikte ilk olarak Edmund Burke kullanmıştır. Terörizm bir ideolojinin kendisi değildir. Karmaşık bir olgu olması sebebiyle tanımlamasını yaparken keskin ifadeler kullanmak zordur (Martin, 2017:51). Daha çok ideolojinin sistemli bir şekilde şiddete dönüştürülmesi ve çeşitli hedeflere ulaşmak için araçsallaştırılmasıdır. Önemli bir terörizm araştırmacısı olan Yayla (1990:339), terörizm hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır: *“Bir ideoloji, bir doktrin hatta sistematik bir fikir değildir. Terörizm bir yöntem, taktik, strateji ve hatta bir savaş biçimidir.”* Özellikle tanımda geçen *“terörizm bir savaş biçimidir”* ifadesine dikkat çekmek gerekirse, terörizm klasik savaş tekniklerinin modernize edilmiş uyarlaması niteliğindedir. Bu bağlamda terörizm, bir doktrinden öte strateji, yöntem veya araç olarak değerlendirilebilmektedir.

Demokrasinin hüküm sürdüğü günümüzde terörizmden zarar görmemiş ülke neredeyse yoktur. Terörizmin savaş dâhil devletlerarası uzlaşma sağlanamadığı durumlarda, yıpratma veya savaş aracı olarak kullanıldığına dair çeşitli görüşler mevcuttur. Terörizm birçok yönüyle evrensel olarak değerlendirilebilmektedir (Altuğ, 1987:48) ve bu boyutuyla değerlendirildiğinde devletlerin

savaş ile elde edemediklerini terörizm ile elde etme çabasında oldukları görüşü savunulabilir. Uluslararası düzeni idare edenler, dünya savaşlarından sonra ulus devletlerin kurulmasına öncülük ederken günümüzde terörizmi kullanarak bu devletlerin bölünmesini desteklemektedir.

Terörizm kavramının tarihsel sürecinde Birinci Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanmış olan “Terörizmi Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi”, terörizmin küresel düzeyde etkili olan bir olguya dönüştüğünün ilk kayıtlı ibaresidir (Tekel, 2015:1355). Sözleşme yürürlüğe girmemiş olsa da kavramsal açıdan terörizm çalışmalarında önemli yer teşkil etmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin imzalanması, terörizm için ikinci önemli dönüm noktasıdır (Ergil, 1992). Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin içeriğinde, belirli istisnalar dışında devletlerin birbirine saldırmalarını veya baskı kurmasını engelleyecek hükümler yer almaktadır. Bu sebeple modern sömürge düzeninin dümenini bırakmak istemeyen devletler, terörizmi aparat olarak kullanmaya çalışmaktadır.

Terörizm çalışmalarına önemli katkı sunan Rapoport (2006: 47), terörizmi 4 döneme ayırmak suretiyle incelemeyi tercih etmiştir. Bunlar;

- 1880 - 1920 (Birinci dönem)
- 1920 – 1940 (İkinci dönem)
- 1940 – 1979 (Üçüncü dönem)
- 1979 – Günümüz (Dördüncü dönem) şeklindedir. Başka bir çalışmada Simon ve Benjamin (2001:5) ise, 3 evrede ele almış olup bunlar;
- 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezine gerçekleştirilen saldırılar (Birinci evre),
- 1995 yılında Pasifik Bölgesinde sivil havacılığa yönelik saldırılar (İkinci evre),
- 1998 yılında Doğu Afrika Büyükelçiliği’ne yönelik saldırı (Üçüncü evresi), şeklindedir.

1970’li yıllardan sonra etkisini artıran terör örgütleri, silah ve mühimmat olanaklarını geliştirmenin yanı sıra teknolojiden yararlanarak fon transferleri konusunda da kendini geliştirmiştir. Uluslararası düzeyde fon transfer yöntemlerini her dönem güncelleştirerek yasal mevzuatları veya devletlerin elektronik sistemler aracılığıyla önleme çabalarını by-pass etmeyi başaran terör örgütleri, varlıklarını sürdürmenin yanı sıra güçlerini de zaman içerisinde artırmışlardır. Öyle ki Irak Şam İslam Devleti (DAEŞ)’nin işgal ettiği bölgelerde toplumsal düzen kurup devletleşme görüntüsü vermeye çalışması bu duruma verilebilecek önemli örnekler arasındadır (Elemanya, 2023:64) .

1999 tarihli TFÖDS, 10 Ocak 2000 tarihinde BM’ye taraf devletlerin imza sürecine açılmıştır. İmza sürecinin hızlanmasına sebep olan 11 Eylül saldırıları, terörizmin finansmanı konusunun önemli bir konu olduğunu tüm dünya devletlerine göstermiştir. Bu saldırılardan sonraki bir ay içerisinde Türkiye dâhil olmak üzere neredeyse tüm ülkeler TFÖDS’yi imzalamıştır (Eren, 2013:1245). Ayrıca ABD hükümeti, terörizmin finansmanının önlenmesi üzerine BM ile yaptığı yoğun işbirliğinin yanı sıra Finansal Suçları Engelleme Ağı gibi önemli araştırma grupları kurmuştur. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (28 Eylül 2001) bünyesinde alınan 1373 sayılı karar ile “terörizmin finansmanının önlenmesi”, temel bir konu haline gelerek, ayrı bir araştırma komisyonu kurulması kararlaştırılmıştır. Bu kararlar, BM’ye üye devletlerin terörizmin finansmanını önleme konusunda ulusal mevzuatında yapması gereken düzenlemeler ve BM bünyesinde yapılacak anlaşmalara taraf olma yükümlülüğüyle ilgili kararlar alınmıştır. BM’nin bu kararlarla terörizmin finansmanını önlemek için ulusal ve uluslararası mevzuat düzenlemelerinin hazırlanmasını, geliştirilmesini ve yasalaşmasını gerekli gördüğü anlaşılmaktadır (Norton ve Chadderton, 2016:19).

ABD’de yaşanan 11 Eylül saldırıları terörizmle mücadelede tüm dünya açısından yeni bir sayfa açmıştır. Çünkü ülkeler, organize ve sınırları aşan bir terörizm tehdidinin varlığıyla tanışmıştır (Phillips, 2021:410). Bu dönemde terörizm, uluslararası terörizm ve küresel terörizm kavramlarıyla anılmaya başlanmıştır. Saldırıları, terörizmle uluslararası düzeyde işbirliğiyle mücadelenin kaçınılmaz olduğunu ortaya çıkarmakla birlikte ortak bir mücadele sürecinin yürütülmesi süreçlerini de başlatmıştır (Saraçlı, 2007).

Günümüzde BM’ye üye olan devletlerin birçoğunun taraf olduğu Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force, FATF), 11 Eylül’e kadar sadece “suç gelirlerinin aklanması” ya da “karaparanın aklanması” olarak ifade edilen suçlarla mücadele etmiştir (Zabunoğlu ve Sönmez, 2023:104). Ancak yaşanan saldırılardan sonra uluslararası terörizmle mücadele edebilmenin ilk yolunun terörizme sağlanan finansman kaynaklarının kesilmesi olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda FATF (2023:7), saldırılardan yaklaşık bir ay sonra 31 Ekim 2001’de temel görevleri arasında “terörizmin finansmanının önlenmesi” konusunu da dâhil etmiştir. Bu bağlamda 2004 yılına kadar toplam 9 Özel Tavsiye kararı yayımlayan FATF, 2012 yılına kadar bu tavsiyeler vasıtasıyla terörizmin finansman kaynaklarına yönelik ülkelere tavsiyeler vermiştir. Ancak bu 9 Özel Tavsiye, 2012 yılında yapılan düzenleme sonrası suç gelirlerinin/karaparanın aklanmasını önlemek için var olan 40 Tavsiye kararının içeriğine dâhil edilerek şuan hâlihazırda 40 Tavsiye kararında yer alan kararlar ışığında hem suç gelirleri/karapara aklanması hem de terörizme sağlanan finansman kaynaklarıyla mücadele edilmektedir (Rose, 2018:13).

FATF’in yanı sıra uluslararası düzeyde; BM, BMGK, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Egmont Grubu, Wolfsberg Grubu, Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, Interpol, Europol, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu, ulusal düzeyde ise; Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK) ve Mali Suçlar Araştırma Koordinasyon Kurulu, terörizmin finansmanı ile mücadele üzerine çeşitli çalışmalar yürütmektedir.

3. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN FİNANSMAN İHTİYACI

Terörizmin finansmanının önlenmesi konusu bir ülkenin mevcudiyetinin korunması açısından kritik öneme sahiptir. Çünkü terör örgütleri ve elemanları finansal açıdan destek bulmaya devam ettikleri bir ülkede varlıklarını sonlandırmazlar. Aksine finansal altyapılarını kurabildikleri bir ülkeyi kendilerine üs olarak benimserler (Go, 2015:273). Fon transferi hususunda öğrenen örgüt niteliğinde kendini geliştirerek mevcut teknoloji ve toplumsal düzeni yakalayan terör örgütleri, gizli hareket edebilme konusunda önemli ölçüde gelişmişlerdir (Canalp, 2022:282). Bu bakımdan fon transferi takibiyle elde edilen veriler, terörist saldırıların gerçekleşme zamanını öğrenmenin yanı sıra teröristlerin izlerinin sürülebilmesi için de önemli ipuçları barındırır. Yani fon transferlerinin takip edilmesi sayesinde terör örgütü elemanlarının, kim ve nerede oldukları veya ne iş yaptıklarını öğrenmek mümkündür (Raphaeli, 2010:60).

Terör eylemlerinin maliyetlerinin düşük olduğu algısı hâkimdir. Ancak bu değerlendirme, terör örgütünün bütününe değil sadece tek bir eylemine odaklanmaktadır. Oysaki terör eylemi meydana gelmeden önce eylem noktasına kadarki süreçte hangi aşamaların ve ihtiyaçların olduğu, bir terör eyleminin arka planında önemli bir bütçeye gereksinim duyulduğunu göstermektedir (Chadderton ve Norton, 2016:12). Bu şekilde bir bakış açısı, terör örgütlerinin uzun yıllardır yüksek miktarlarda finansman elde etmek için harcadıkları çabanın sebebini açıklamaktadır. Yani terör örgütleri, finansmanının çoğunu terör eylemi gerçekleştirmek için değil gerçekleştirilecek eylemin arka planını hazırlamak, eylemlerinin sürekliliğini sağlamak ve örgütlenmesini güçlendirmek için harcamaktadır.

Terör örgütlerinin varlığını sağlamak ve sürdürmek haricinde temel hedefleri arasında kazanç elde etme yoktur. Terör örgütlerinin finansman sağlamadaki temel hedefi, elde edilen finansmanın büyüklüğüne göre örgütsel bir strateji belirleyerek eylemler gerçekleştirmektir (Santos ve Laksmi,

2016:20). Finansman miktarı çok olan terör örgütünün stratejik yapısının değişmesi ve eylemlerinin şiddetinin artması kaçınılmazdır. Terör örgütleri, finansman olanakları ve eylem kabiliyetleri ile doğru orantılı şiddette terör eylemi gerçekleştirebilmektedir. Yani bir terör örgütü finansal olarak ne kadar büyükse o kadar geniş çaplı etkisi olan eylemleri düzenleme tehdidinde sahiptir.

4. YASADIŞI FAALİYETLERDEN SAĞLANAN FİNANSMAN KAYNAKLARI

Terör eylemlerini gerçekleştirmek isteyen örgütler, ilk ortaya çıktıklarından itibaren yasadışı yöntemlere başvurarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu anlamda terör örgütlerinin yasadışı şekilde elde ettikleri finansman kaynakları önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu bölümde terör örgütlerinin yasadışı yöntemlere başvurarak finansman elde ettiği durumlar incelenmektedir.

4.1. Uyuşturucu Ticareti

Uyuşturucu ticareti, uluslararası düzeyde etki alanı en geniş suç türü olup terör örgütlerinin de önemli finansman kaynakları arasındadır (Nunes ve Singh, 2018:68). Bazı araştırmalarda uyuşturucu ticareti ile ‘narkoterörizm’ kavramı benzer anlamda kullanılsa da Gül’e (2017) göre, narkoterörizm çoğunlukla uyuşturucu kaçakçıları ile terör örgütleri arasındaki bağlantılara odaklanır. Ayrıca uyuşturucu ticaretinden kazanılan para, bir örgütün narko terörist sınıfında değerlendirilmesi için yeterli değildir.

1970’li yıllarda ABD, terör örgütlerinin uyuşturucu ticaretinden elde ettiği gelirlere karşı etkin bir mücadele başlatmıştır (Shelley, 2020). 11 Eylül saldırılarından sonra El-Kaide terör örgütünün finansmanını uyuşturucu ticaretinden sağladığına yönelik tespitler, terörizmin finansmanı konusunu ön plana çıkarmıştır (Ağkaya vd., 2022:23). Bunun benzeri birçok araştırma yapılmış olup uyuşturucu ticaretinden elde edilen yüklü miktarda gelirin terör örgütlerinin finansmanında kullanıldığı bazı ülkelerde tespit edilmiş ve haberlere konu olmuştur.

Günümüzde pragmatizmin yarattığı toplumsal değişim ve ekonomik gerçeklikler birbiri ile iç içe geçmiş haldedir. Bu sebeple terör örgütlerinin yasadışı finansman kaynakları arasında uyuşturucu ticareti ilk sıralarda yer almaktadır. Bu durum aynı zamanda terör örgütlerinin yapısalında da görülmektedir (Clarke, 2016:2). Milenyum öncesi milliyetçilik ve etnik motifli terör örgütleriyle sonraki dönemin dini motifli terör örgütlerinin sayısı ve şiddeti kıyaslandığında aralarında belirgin farkların olduğu görülmektedir. Özellikle geçmişe nazaran son dönemde dini motifli örgütlerin şiddet etkisi yüksek eylem kapasiteleri, uluslararası sistemi tehdit eder hale gelmiştir. Yani günümüzde terör örgütlerinin insani değerlerden önemli ölçüde uzaklaştığı görülmektedir (Attah, 2019:7). Bunun sonucu olarak, insani değerlerden uzaklaşan terör örgütlerinin, uyuşturucu ile insanları zehirlenmenin sorumsuzluğunu göz ardı etmesi hususu anlamlandırılmaktadır.

Terörizmin finansmanı ile mücadelede önemli örneklerden birisi, Kolombiya’da faaliyet gösteren Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) ve Kolombiya Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELN) terör örgütlerinin uyuşturucu üretim ve ticaretinin engellenememesidir. Mücadele esnasında göz ardı edilen husus, terörizmin finansmanı kesilmediği sürece terör örgütlerinin gücünde eksilme olmamasıdır. FARC’ın sadece uyuşturucu faaliyetlerinden yıllık 1 milyar dolar civarı finansman elde ettiği düşünülmektedir (Cook, 2011:28). Yüksek finansal kaynaklar sayesinde teknolojik teçhizatlarla donatılan teröristler, resmi güvenlik güçlerine karşılık verebilecek kabiliyeti kazanmaktadırlar. Ayrıca sadece askeri mücadele bağlamında değerlendirmek, eksik bir bakış açısı sunmaktadır. Çünkü yüksek finansal kaynaklara erişebilen terör örgütleri, önemli statüde veya eğitim seviyesi yüksek kişileri, rüşvet, şantaj veya tehdit ve benzeri yöntemlerle etkisi altına alabilmektedir. Yani terörizmin finansal varlıkları arttıkça etki alanı da artmaktadır. Günümüzde terör örgütlerinin finansal olarak yaşadığı süreç Türkiye için de geçerlidir. Terör örgütü Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK), finansal desteğinin büyük bir bölümünü uyuşturucu kaçakçılığından sağlamaktadır. PKK, ulusal ve uluslararası organizasyonel yapısı sebebiyle uyuşturucunun dağıtımını için çok uygun bir altyapıya sahiptir (Akıncı, 2021:281).

4.2. Silah ve Mühimmat Kaçakçılığı

Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde, ekonomik getirisi en yüksek ve suç şebekelerinin en çok tercih ettiği yöntemlerden birisi, silah ve mühimmat kaçakçılığıdır. Finansman sağlamak amacıyla silah ve mühimmat kaçakçılığı yapan terör örgütleri, sadece gelir sağlamak amacıyla değil aynı zamanda eylemlerini gerçekleştirmek ve güvenliğini sağlamak için son teknoloji teçhizatları bu şekilde elde edebilmektedir (Saidi ve Prasad, 2015). Başka bir ifadeyle terör örgütleri, bu yöntemle gelir elde etmenin yanı sıra satın almayı planladıkları silah ve mühimmatları daha kolay elde etmektedir.

Silah ve mühimmat kaçakçılığı ile terörizm arasında önemli bir bağlantı vardır. Günümüzde terör örgütleri arasında etki alanı yüksek olan örgütler, uluslararası şekilde hareket kabiliyetine sahip olanlardır. Bağlantı ağları uluslararası düzeyde geniş olan terör örgütleri tarafından silah ve mühimmat kaçakçılığına aracılık etmek veya bizzat gerçekleştirmek cazip bir finansal kaynak olmaktadır. Silah ve mühimmat kaçakçılığı özellikle çatışmaların yoğun olduğu ve savaş hareketliliğinin olabileceği dönemlerde artış göstermektedir. Mali altyapılarını uyuşturucu kaçakçılığı ile güçlendiren terör örgütleri, silah ve mühimmat kaçakçılığı için devletlerle, askeri organizasyonlarla veya organize suç örgütleriyle işbirliği sağlayabilmektedirler (Hernandez, 2013:45).

4.3. Haraç ve Fidyeye Toplanması

Terörle ilişkili kişiler tarafından, tehdit, şantaj, baskı veya insan kaçırma yöntemleriyle haraç veya fidye toplanarak terörizme finansman sağlanabilmektedir. Haraç ve fidye toplama faaliyetleri, terörizme finansman sağlanmasının yanı sıra devlet otoritesine karşı yapılmış bir eylem olarak da değerlendirilmektedir (Bozkurt ve Taşpınar Boz, 2020:76). Devletler, vatandaşlarının güvenliğini sağlamakla mesuldür. Bu sebeple tehdit edilerek veya kaçırılarak vatandaşların haraç veya fidye ödemesine maruz kalması, devlet otoritesini sarsmaktadır. Bu durumun yaşandığı bölgelerde halkın kargaşa ve güvenlik endişesi yaşamaya başlaması kaçınılmaz bir durumdur.

Kişilerin haraç veya fidye vermesi genellikle karşılarındaki örgüte karşı hissettikleri korku, baskı veya kaçırılmış yakınlarından kaynaklanmaktadır (Gürel, 2015:22). Haraç veya fidye olayları genellikle zengin iş insanlarının kamu otoritesi tarafından yeterince korunamadığı bölgelerde meydana gelmektedir. Terör örgütlerinin haraç veya fidye topladığının somut haberleri toplum nezdinde korku ve endişe yaratmaktadır. Hatta bazı durumlarda terör örgütü herhangi bir baskı kurmadan oluşturduğu psikolojik etki sayesinde bir bölgeyi düzenli şekilde haraca bağlayabilmektedir. Zira terör örgütleri, zengin iş insanlarının aile fertlerini kaçırmakla ihale yolsuzluğuyla doğrudan nakit para alınmasına veya terör örgütüne aktarılmasına varan eylemlerde bulunabilmektedir (Gürser, 2003:9). Örneğin İsveç Yüksek Mahkemesi, 6 Haziran 2023'te PKK'ya destek amacıyla haraç toplayan ve çeşitli gasp olaylarına karışan bir şahsı, terörizmin finansmanı suçunu işlemekten 4 buçuk yıl hapse mahkûm etmiştir (Altuntaş, 2023). Halep'te PKK'nın haraç topladığı gerekçesiyle esnafın eylem yapması da bu duruma verilebilecek örnekler arasındadır (Koparan ve Özcan, 2022).

4.4. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı kavramları birbirinden farklı eylemleri ifade etmektedir. İnsan ticareti, bir insanın zorla kaçırılması veya baskı uygulanarak köle vasıfları içerisinde eşya niteliğinde kazanç getirici bir şekilde kullanılmasıdır (Arslan, 2004:23). Göçmen kaçakçılığı ise, bir insanın vatandaşlığının olmadığı veya sınır dışı edildiği bir ülkeye yasa dışı yöntemlerle taşınması, sokulması ve yerleştirilmesi eylemlerini ifade etmektedir (Güçlü, 2020:221). Türk Hukuk Sisteminde göçmen kaçakçılığı suçunun bazı istisnaları vardır. İşlenen suçun doğrudan doğruya "ticari kazanç

amacıyla işlenmesi” hususu ile “terör maksadıyla bazı kişilerin ülkeye sokulmasını” ayrıştırmaktadır. Bu sayede ekonomik, politik ve benzeri sorunlardan dolayı ülke değiştirmek isteyenlerin ve bu hususta yardımcı olanların hükmü farklıdır (Yurtcan, 2016:9). Bu konudaki hukuksal içtihatların ortaya çıkmasının sebebi, PKK terör örgütünün Avrupa yapılanmasındaki tespit edilen göçmen kaçakçılığı ve insan kaçakçılığı faaliyetleridir (Yeşiltaş vd. 2019). Ayrıca Arap Baharından sonraki süreçte can güvenliği ve yeni bir hayat arayışı içerisinde olan milyonlarca insan göçmen durumuna düşmüştür (Öcal ve Atasever, 2021:47).

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı birçok şekilde birbiri içine geçmiş halde terör örgütlerine fayda sağlayabilmektedir. Günümüzde terör örgütleri birçok ülkenin sınır güvenliğini tehlikeye atacak şekilde bölgesel etkilere sahiptir. Buldukları bölge ve komşu ülkelerdeki insanların sınırlar arası kaçak geçiş yapmak için bölgeyi tehdit eden terör örgütüyle bilinçli veya bilinçsiz şekilde irtibat kurması kaçınılmazdır (Öcal ve Atasever, 2021:47). Bu bağlamda terör örgütü üyeleri kendilerini göçmen kaçakçısı kimliğiyle gizleyerek, kaçak geçiş talebinde bulunan insanları zorla kaçırap fuhuş ve benzeri şekilde eşya niteliğinde ticarete konu edebilir ki bu durum göçmen kaçakçılığının sebep olduğu insan ticaretidir. Bu durum Avrupa’ya yapılan göç hareketlerin de sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Medet, 2023).

Terör örgütleri tanınırlıklarını artırmak için uluslararası hareket kabiliyeti elde etmeyi önemsemektedir. Bu bağlamda terör örgütleri, ülkeler arası uyuşturucu ve silah kaçakçılığı yaptığı araçlarla aynı şekilde insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı da yapabilmektedir (Baltacı ve Sakar, 2021:4). Ayrıca kendi örgüt elemanlarının başka ülkelerde yaşamlarını sürdürmesi ve örgütün ülkeler arası eylem yapabilme kabiliyetini koruması açısından göçmen kaçakçılığı organizasyonuna ve rotasına sahip olmayı önemsemektedirler. Bazı durumlarda terör örgütleri göçmenler vasıtasıyla başka ülkelere sızabilmektedir. Bu sayede kimliklerini uzun süre gizleyerek daha etkili saldırılar yapabilme olanağı elde etmektedirler. Örneğin 13 Kasım 2022’de Taksim’de gerçekleştirilen terör saldırısının faili olan Ahlam Albashir adlı terörist, Suriye üzerinden göçmen kaçakçılığı yöntemiyle geldiğini itiraf etmiştir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, bu şahıs ve yardımcısı Bilal el-Hacmaus’un PKK/YPG’nin istihbarat elemanı olarak göçmenlerin arasına karışarak Türkiye’ye gönderildiği ifade edilmektedir (Tekeş ve Yeşildal, 2023).

4.5. Hırsızlık, Soygun, Gasp ve Sahtecilik

Hırsızlık, soygun, gasp ve sahtecilik suçlarıyla elde edilen gelirlerin bir terör örgütünün sürekliliğinde çok büyük etkisi yoktur. Ancak terör örgütleri kuruluş dönemlerinde küçük yapılanmalar olarak ortaya çıkmaktadır. Her bir suç alanında gelişmişliği olan suç şebekeleri bir araya gelerek elde ettikleri gelirleri, terör örgütleri için taşeron eylemlerde destek sağlayarak veya doğrudan ekonomik desteklerle kullanabilmektedir. Bu suçları işleyen ufak çaplı örgütlerin organizasyon yapıları küçümsenmemelidir. Çünkü terör örgütleri doğrudan sivillerin arasına karışmadığı durumlarda bu örgütleri, propaganda faaliyetlerinde, haraç ve fidye eylemlerinde, uyuşturucu ticaretinin minimal ölçeklerde yapılabilmesinde, sınır kaçakçılığıyla gelen ürünlerin ülke içi ticaretinde veya göçmen kaçakçılığı ya da insan ticareti ile ülkeye getirilenlerin konsolide edilmesi gibi birçok durumda taşeron olarak kullanabilmektedir. Dolayısıyla hırsızlık, soygun, gasp ve sahtecilik suçlarıyla ilgilenen organize suç yapıları doğrudan veya dolaylı şekilde terör örgütlerine finansman sağlayabilmektedir (Shelley, 2020:8).

Teknolojik araçların gelişmesiyle hırsızlık amacıyla kişisel bilgiler çalınarak banka hesapları boşaltılabilmektedir. Ayrıca elde edilen kişisel bilgiler vasıtasıyla kişiler şantaj ve tehditlere maruz kalarak finansal kayba uğrayabilmektedir. Kişinin sahip olduğu varlıkların zorla elinden alınması durumunda ise bu durum soygun veya gasp olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca terör örgütlerinin birincil elemanları ya da ilişkili olduğu kişiler vasıtasıyla belgede sahtecilik yöntemleri de finansman ve çeşitli lojistik destekleri yaratmak için kullanılabilir (Bozkurt ve Taşpınar

Boz, 2020:76). Örneğin kamuoyu tarafından hendek/çukur/barikat operasyonları sürecinde Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde PKK'lı teröristlerin etkisiz hale getirildiği yerlerde ambulans, ev ve sağlık merkezlerinden çalınan çok sayıda ilaç, elektronik cihaz ve çeşitli inşaat malzemeleri ele geçilmiştir (Anadolu Ajansı, 2016b). Bu durum terör örgütlerinin sıklıkla başvurduğu yöntemlerden olup günümüzde diğer suçlarla birçok ilişkiyi de içinde barındırmaktadır.

4.6. Akaryakıt Kaçakçılığı

Akaryakıt kaçakçılığı, yoğunlukla akaryakıt fiyatlarının veya vergilerinin yüksek olduğu ülkelerde gerçekleştirilir. Ülkenin en önemli ekonomik göstergelerine etki eden petrol ve doğalgaz gibi ürünlerin yasadışı şekilde satışından ortaya çıkan fonlar çeşitli yöntemlerle terör örgütlerini finanse edilebilmektedir (Deniz, 2011:98). Ayrıca günümüzde Ortadoğu'nun bazı bölgelerinde yaşanan olaylar göstermiştir ki terör örgütleri bazı durumlarda tehdit ettikleri veya işgal ettikleri bölgelerdeki doğal kaynakları ele geçirerek finansal yönüyle değerlendirebilmektedir. Yakın Doğu ve Körfez Askeri Analizler Enstitüsü (INEGMA) Araştırma Direktörü Theodore Karasik'in DAES'in kontrol ettiği bölgelerdeki petrolü sattığına yönelik iddiası konu hakkında verilebilecek önemli örnekler arasındadır (Kurtaran, 2014). Ancak birçok örgütün bu süreci koordine edebilmesi ve ekonomik kaynak oluşturması konusu tartışmalı olup devlet desteği olmadan bunu yapabilmelerinin zor olduğu yönünde görüşler çoğunluktadır (Barzoukas, 2017).

4.7. Değerli Maden Kaçakçılığı

Değerli maden kaçakçılığı, devlet otoritesinin zayıf olduğu ülkelerde ortaya çıkan terör örgütleri tarafından yapılmaktadır. Devlet sistemlerinde ortaya çıkan zaafılardan faydalanan terör örgütleri, ülkenin içerisinde yer alan değerli maden kaynaklarını ve ticaretini terörist yöntemlerle ele geçirerek uluslararası sisteme sokabilmektedir (Güllük, 2019:1838). Elde edilen gelir, terör örgütünün güçlenmesi ve devlet otoritesi üzerindeki tahakkümünün artması için kullanılabilir.

Afrika özelinde bir inceleme yapıldığında terör yapılanmalarının maden kaynaklarının ortaya çıktığı bölgelerde yoğunluk gösterdiği gözlemlenmektedir (Duman ve Çelik, 2021:90). Bu durum terör örgütlerinin varlıklarını sağlamak ve güçlendirmek için özellikle bu bölgeleri tercih ettiklerini göstermektedir. Çünkü Afrika'da çıkarılan madenlerin uluslararası piyasalara kazandırılması hususu hâlihazırda detaylı şekilde irdelenmeyi bekleyen önemli güvenlik konuları arasındadır.

4.8. Sigara Kaçakçılığı

Sigara kaçakçılığı, fiyatların vergi kaynaklı yüksek olması veya çeşitli gümrük yasaları ile marka veya çeşit kısıtlamaların uygulandığı ülkelerde karşılaşılması muhtemel durumdur. Terör örgütleri, ülke içerisinde bağlantılı oldukları taşeron suç çeteleri aracılığıyla sınır kaçakçılığı ile getirdikleri sigaraların satışını yapabilmektedir (Arslan, 2019:332). Elde edilen gelirler terörizmin finansmanı olarak değerlendirilebilir.

Sigara kaçakçılığı sadece paket şeklinde sigara ürünleri ile değil sigara ve yan ürünleri kapsamında değerlendirilmelidir. Bu şekilde bir değerlendirme ile ele alınan konunun finansal büyüklüğünün de kapsamlı olacağı düşünülmektedir. Bu tarz bir kaçakçılık faaliyetinden gelir elde edebilecek veya etmeyi tercih edecek terör örgütlerinin bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Örneğin suç çeteleri ile ilişkileri vasıtasıyla yurtdışından vergi kanunlarını aşarak yurtiçine getirdikleri ürünlerin satışının yapılması için organize yapılarla veya içerideki elemanlarıyla tam koordinasyon sağlayabilmelidir (Ulgar, 2021:384). Bu sayede getirdiği ürünün satışını da konsolide edebilecektir.

4.9. Gümrük Kaçakçılığı

Vergi oranlarının yüksek olması gümrük kaçakçılığına sebep olan en önemli faktördür. Bu durum, ürünün normal raf fiyatını yükselteceği için vergiden kaçınarak sınır dışından getirilmesine

sebeptir. Terör örgütleri gümrük kaçakçılığı suçundan gelir elde etmek için rüşvet verme veya tehdit benzeri yöntemleri kullanarak resmi görevlileri etkisi altına alabilmektedir. Ayrıca sınırın güvenlik zafiyeti olan bölgelerinden gümrük vergilerini by-pass ederek ürünlerin ülke içine sokulması da söz konusudur ki terör örgütleri için bu çok daha kârlı bir durumdur. Öz ve Erim'e (2016:63) göre terör örgütleri, gümrük vergilerini atlatarak kaçak şekilde ülke içine sokulan ürünleri, iştirak halinde olduğu çeteler veya ülke içine sızmış örgüt elemanları aracılığı ile satışını yaparak terörizme finansman sağlayabilmektedir. Gümrük kaçakçılığı ile sigara kaçakçılığındaki motivasyon benzer özelliklere sahiptir. Çünkü her iki durumda da vergiden kaçınma söz konusudur. Gümrük kaçakçılığında bu duruma ek olarak ihracat ve ithalat yasakları gibi engellerin de aşılması söz konusudur. Özellikle ekonomik olarak fiyat artışlarının yükseldiği, ticari ürünlerin rakip ülkelere karşı aparat olarak kullanıldığı veya vergisel yönüyle fiyat artışlarının fazla olduğu durumlarda başvurulan bir yöntemdir (Şahpaz, 2019).

4.10. Suç Gelirleri/Karapara Aklama

Suç gelirleri/karapara aklama, terör örgütleri ile organize suç örgütlerinin ortak suçları arasında yer almaktadır. Terör örgütlerine paranın doğrudan aktarılması yasal olarak mümkün değildir. Ancak günümüzde organize suç örgütleri ile terör örgütleri arasında iç içe geçmiş birçok ortak suç alanı bulunmaktadır. Terör örgütleri, organize suç örgütleriyle işbirliği yapmanın yanı sıra bu yapıları taşeron olarak da kullanabilmektedir (Üstün, 2008:21). Uyuşturucu kaçakçılığı, sigara kaçakçılığı, gümrük kaçakçılığı, haraç ve benzeri suçlardan elde edilen gelirlerin yasal sisteme entegre edilebilmesi için paranın temiz paraya dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda terör örgütleri karapara aklama ile elde edilen gelirlerin kaynağını, aktarımındaki aktörleri veya gönderildiği yeri gizleyerek paranın amaçları doğrultusunda kullanılabilir duruma getirilmesini sağlamaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte terör örgütleri için birçok avantajlı durumda ortaya çıkmıştır. Bu noktada devletlere düşen en önemli görev, terör örgütlerinin bir adım önünde olmaktır (Doğan ve Yıldız, 2021:398). Bu kapsamda gelişmeleri yakından takip etmesi gereken devlet kurumları önemli yere sahiptir. Özellikle kripto para ve benzeri olgulara yönelen terör örgütleri, organize suç örgütleri veya içerideki nitelikli elemanları vasıtasıyla yurtdışında elde ettikleri parayı temiz paraya dönüştürerek daha ciddi amaçlar için kullanabilmektedir (Mullins ve Wither, 2016: 73). Ayrıca yurtdışından elde edilen gelirlerin de ülke içerisindeki sistemlere aktarılması söz konusudur ki bu durum ulusal güvenlik açısından kritik tehditler arasındadır. Örneğin Chainalysis adlı kripto para şirketinin yayınladığı rapora göre, 2020 yılında ABD'nin yürüttüğü bir operasyonun sonucunda birçok terör örgütüne ait karmaşık düzeyde bağış kampanyaları vasıtasıyla terörizme finansman sağladıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca bu operasyonda El-Kaide ve bağlı örgütlerinin bağış kampanyalarından elde edilen paraları aklamak için bitcoin ağını kullandıkları tespit edilmiştir (Turan ve Demircan, 2021:171).

5. YASAL GÖRÜNÜMLÜ FİNANSMAN KAYNAKLARI

Terör örgütlerinin finans desteklerine ket vurabilmek için sadece yasadışı yöntemlerle mücadele etmek yeterli değildir. Çünkü günümüz dünyasında terörizm geniş çaplı bir alana yayılmış olup küresel düzeyde etkinlik gösterir haldedir. Bu sebeple terör örgütleri buldukları ülkenin veya uluslararası konjonktürün yasal mercilerinden gizlenerek çeşitli faydalar elde edebilmektedir (Tokgöz, 2022). Uluslararası düzeyde eylem kapasitesine sahip olan bir terör örgütünün finans akışını da uluslararası boyutta yapabilme kabiliyetine ihtiyacı vardır. Bu kapsamda bazı yöntemler geliştiren terör örgütleri, paralarını uluslararası boyutta aktarabilmektedir. Yani terör örgütlerinin finansal desteklerinin engellenmesine yönelik mücadelede yasal görünümlü destekler önemli olup bu bölümde bahsedilen hususlarla ilgili bilgiler tartışılmaktadır.

5.1. Ticari İşletmelerin Kullanılması

Terör örgütlerinin organizasyon yapıları büyüdükçe finansman ihtiyacı da doğru orantılı şekilde artmaktadır. Büyük miktarda finansman ihtiyacını karşılamak isteyen terör örgütleri, her sektörden pay almaya çalışmaktadır. Küresel ekonomik sistemin içine girmeye uğraşan terör örgütlerinin bir sonraki hedefi devletleşmektir (Ateş-Çiftçi, 2017:46). Devletleşmenin gerektirdiği finansmanı sağlamanın bir yolu da uluslararası yasaların onayladığı faaliyetlerin içerisinde yer alarak küresel ekonomiye dâhil olmaktan geçer. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) örgütü bu bağlamda verilebilecek önemli örnekler arasındadır (Özer, 2022:97). IRA, sermayesi yüksek olan şirketleri doğrudan veya dolaylı şekilde kontrol ederek karapara aklama için kullanmıştır. Yasadışı gelirlerini, market, kafe, otel veya bar gibi ticari işletmelere yatırarak yasal hale dönüştürmüştür (Alptekin, 2018). El-Kaide'nin Norveç'te ahşap endüstrisine, İsveç'te hastane ekipmanlarına ve Londra'da gayrimenkul sektörüne yatırım yapması (Jacquard, 2002), Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) yapılanmasının yasadışı yollarla elde ettiği gelirleri Türkiye'deki şirketlere yatırması, Hizbullahçı terör örgütünün yasal görünen eş, dost ve akrabalarının üzerine gayrimenkul yatırımı yapması ve küçük şirketlerden hisseler satın alması da bu duruma verilebilecek örnekler arasındadır. PKK terör örgütünün Avrupa yapılanmasıyla ilgili yapılan araştırmalara göre ise, Almanya, İngiltere, Avusturya, Macaristan ve Hollanda gibi ülkelerde birçok kafe veya yemek işletmesinden gelir elde ettiği düşünülmektedir. Koruma ücreti adı altında başlayan bu ödemelerle terör örgütüne gelir sağlanmasının yanı sıra bu durum günümüzde oldukça karmaşık bir hale gelmiştir (Yeşiltaş vd., 2019:9-17).

Terör örgütleri, deşifre olmamış örgüt elemanlarının üzerine ticari işletmeler açarak yasal görünümü finansman kaynağı yaratmaktadır. Bu kapsamda terör örgütleri, uluslararası piyasaya açılmış şirketlerin yanı sıra küçük çaplı dikkat çekmeyen şirketleri tercih etmektedir. Çünkü paranın aktarımı konusunda gizliliğin ön planda olması önemli bir önceliktir. Uluslararası sermayesi olan bir şirket, gelirlerin aktarılması konusunda birçok avantaj ve dezavantaja sahiptir. Bunlar arasında silah ve mühimmat alımında doğrudan satıcının ülkesinde ödeme yapılabilmesinin yanı sıra paranın bankalar arası aktarılması gerektiği durumlarda gizlilik adına önemli risklerin alınmasının gerekmesi, avantaj ve dezavantajlı durumlardır. Terör örgütleri, ticari gelir elde etmek için şirketleri sıfırdan kurmak yerine hazır kurulmuş şirketleri satın alabilmektedir. Bu şirketlerin sahipliğinde örgütle teması olmayan üçüncü derece kişiler kullanılmakta ve belgelendirme süreci bu kişiler üzerinden ilerlemektedir. Ancak bazı durumlarda sahte isimler de kullanılabilir. Uluslararası düzeyde kurulan şirketlerde ihtisaslaşmak gerektiği için yetki sahibinin yapılan işe hâkim olması gerektiği durumlar olabilir. Bu bağlamda sahte kimlik ve isimlerle işletmeler idare edilebilmektedir (Yaşa ve Yılmaz, 2020:115).

5.2. Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Kullanılması

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, dini, sosyal ve kültürel alanlarda faaliyetler gerçekleştirmek için bağış toplamak ve bunlarla çeşitli yardım işleri gerçekleştirmek için kurulan topluluktur (İlhan, 2013:96). Günümüzde sosyal faaliyetler bakımından en fazla paydaşa sahip olan kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, özel ve kamu sektörünün yanında üçüncü sektör olarak da ifade edilebilmektedir. Ortaya çıkışlarından itibaren siyasi ve devlet destekli sosyal organizasyonların hızla yerini alan bu kâr amacı gütmeyen kuruluşlar (Tomur, 2022:87), faaliyet alanlarının çeşitliliği, hızlı hareket kabiliyetleri, geniş kitlelere hitap etmeleri, yardım götürme amacıyla çatışma bölgelerine daha rahat erişim sağlamaları ve en önemlisi bütün bunları yasal zeminde gerçekleştirebiliyor olması bakımından terör örgütlerinin dikkatini çekmektedir (Turan ve Uzun, 2017:31). Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, terör örgütlerinin şehir yapılanmalarını idare etmek, yeni elemanlar kazandırmak, yurtiçi veya yurtdışı propaganda yapmak ve yasal görünümü finansman kaynağı sağlamak açısından terör örgütleri için önemlidir.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, terör örgütlerine nakliye, istihdam veya barınma gibi birçok konuda yardım edebilmektedir. 1998'de ABD'nin Afrika Büyükelçiliğini bombalanmasında El-

Kaide üyelerine Kenya’da bulunan uluslararası bir yardım kuruluşunun yardım ettiği bilinmektedir (Stern, 2004). Ayrıca bu kuruluşlar terör örgütlerinin birçok aktivitesini yasal görünümü hale getirebilecek imkânlarla sahiptir. Bu durum terör örgütlerine oldukça cazip gelmektedir. Çünkü bireyler kendi istekleriyle bilinçli veya bilgisi dışında terör örgütlerine destek olabilmektedirler. Bu durum bağış, nakit veya yiyecek içecek şeklinde olabilir. Bu kuruluşlar bu türde yardımların yasal görüntü verilerek terör örgütlerine aktarılmasında kullanışlı bir araçtır.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşların hizmet alanlarını denetlemek ve sınırlandırmak yasal mevzuat açısından oldukça zordur. Çünkü yasal görüntü itibariyle misyonuna uygun faaliyetler gerçekleştiren bu sosyal yapıların birçoğunun halk arasında saygınlıklarından ötürü herhangi bir müdahale kamuoyunda tepki çekebilmekte ve faydalananlar açısından mağduriyet yaratabilmektedir. Ancak MASAK’ın (2006:21) yayınladığı Şüpheli İşlem Göstergeleri bu konuda önemli noktalara dikkat çekmektedir. Bu kuruluşların topladığı bağışlarla yapılan harcamalar arasındaki uyumsuzluklar, bağış ve harcamalardaki ani artış ve azalışlara ek olarak fonların uzun süre harcanmaması, kuruluşun yerleşik bulunduğu ülkenin dışında bağış toplanması, yöneticilerin uyruklarının yabancı olması ve bağlantısının açıklanmadığı kuruluşlarla ilişki içerisinde olunması bu göstergelerden bazılarıdır.

5.3. Basın ve Yayın Organlarının Kullanılması

Terör örgütleri, propaganda yapmak ve çeşitli finansal olanaklar oluşturmak amacıyla basın ve yayın organlarını kullanabilir. Bunun için yayınevi, televizyon kanalı, dergi, radyo kanalı, kitap, internet sayfası gibi medya araçları kullanılarak terör örgütlerinin propagandasının yapılmasının yanı sıra reklam ödemeleri ve satış gelirleri ile ciddi miktarda fon örgüte aktarılabilmektedir. Ayrıca örgüt üyelerinin bazılarının kendisi veya aile üyeleri bu şirketlerde çalışıyor gösterilerek finans desteği sağlanabilir (Tansü ve Nayye, 2020:101).

Basın ve yayın organlarının terörizm üzerindeki etkisi sadece doğrudan finansal yönden değerlendirilmemelidir. Çünkü bir eyleme terörizm denilebilmesi için ideoloji, örgüt ve destek öğelerinin tamamlanmış olması gerekmektedir. Yani bir ideoloji ortaya çıktıktan sonra ideolojinin etrafında toplanan bir örgütsel yapılanma olması gerekmektedir. Bu örgütsel yapılanma hem örgütlenme hem de destek bulma konularında reklama ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda çeşitli gazete, televizyon, radyo ve benzeri iletişim araçlarının sahipleri tarafından reklamlarının doğrudan veya subliminal olarak dolaylı şekilde yapılmasına izin verilmesi ve karşılığında ücret alınmaması da örgütün yasal olarak elde ettiği ve kendini geliştirmek için harcadığı bir yasal finansman kaynağı olarak düşünülebilir. Ayrıca bu durumda destek veren yayın kuruluşu ve sahibi terörizmin finansmanına destek suçuyla ilişkilendirilmelidir. Ayrıca medya ile terör simbiyotik şekilde birbirleri ile bağlantılıdır. Medya dikkat çekici haber arayışında iken terör örgütleri de propaganda ile taraftar toplama amacındadır. Bu hususta DAESH’in vahşet videoları yayınlarak taraftar toplaması ile uluslararası bağlantıları sayesinde terörizme sağlanan karmaşık bir finansman ağını uzun bir süre kullanması önemli birer örnektir (Kazan, 2022:111).

5.4. Etkinlik Gelirleri

Terör örgütleri, konser, kermes, sergi veya gösteri benzeri etkinliklerle finansal gelir sağlayabilmektedir. Konser biletleri, sergi ve kermes ürünlerinin satış gelirleri veya gösterilerden elde edilen kazançlar terör örgütleri için gelir kaynağı olarak görülmektedir. En önemli örneklerden birisi ülkemizde faaliyet göstermiş olan FETÖ terör örgütünün öğrenci bursları, Türkçe olimpiyatları ve basılı yayın organları üzerinden ciddi miktarda gelir sağladığı bilinmektedir (Anadolu Ajansı, 2016a). Ayrıca tıpkı basın ve yayın organları tarafından sağlanan destekler gibi konser, kermes, sergi ve benzeri etkinliklerin düzenlenmesi için ödenmesi gereken ücretlerden feragat edilmesi de terörizme yönelik dolaylı bir yasal görünümü finans desteği olarak değerlendirilebilir (Eser ve Gemici, 2019: 268).

Sonuç olarak terör örgütü kendini gizleyerek bu faaliyetleri organize edebilir. Bu kapsamda örtü olarak kullandığı veya bağış toplamak için temin ettiği yere ödeme yapması gerekecektir. Ancak ödeme yapması gereken yer kendi rızası ile ödeme almaması durumunda yasal görünümümlü dolaylı bir finansman desteği sağladığı anlaşılmaktadır.

6. DEVLET DESTEKLERİ

Yapılan araştırmalara göre bir ülkede mevcudiyet sağlayan terör örgütünün farklı devletlerin desteği olmadan varlığını uzun vadeli sürdürmesi mümkün değildir. Günümüzde devletler terör örgütlerini bazı durumlarda vekâlet savaşçısı bazı durumlarda ise stratejik bir aparat olarak kullanabilmektedir. Devletler 20'nci yüzyılın sonuna doğru terör örgütlerini destekleyerek rakip ülkeyi yıpratma taktiğini kullanmaya başlamışlardır. Bu kapsamda düşman ülkelerdeki marjinal ideolojilerin istihbarat örgütleri vasıtasıyla gelişmesine destek olunarak bu ideolojilerin örgütlü bir yapı haline gelmesi için çabalamışlardır. Bunun sonucunda birçok ülkede çeşitli ideolojilere sahip terör örgütleri meydana gelmiştir (Hoffman, 2006). Günümüzde devletler vekâlet savaşları olarak bilinen hibrit yöntem ile terör örgütlerine dolaylı destek olarak rakip ülkeleri yıpratma hedefi gütmektedir. Bu durum bazı araştırmacılara göre devlet destekli terörizm olarak da tanımlanabilmektedir. Özellikle Yemen, Libya ve Suriye'deki iç savaş süreçlerinin vekâlet savaşını mı yoksa devlet destekli terörizm mi tartışması hala devam etmektedir (Kurt, 2019:308).

Önceki zamanlarda gizli şekilde destek olunan bu terör yapılarına günümüzde bazı devletler açıktan destek sağlayabilmektedir. Ülkeler ayrıca bunu uluslararası sözleşmelerdeki boşlukları kullanarak da yapabilmektedir (Ergil, 1992:141). Özellikle ABD'nin Halk Savunma Birlikleri (YPG) adını taşıyan terör örgütüne doğrudan ve dolaylı desteği önemli bir örnektir (Atalay, 2023). Burada ABD'nin yaptığı, YPG'yi PKK'nın değil kendisini meşru göstermeye çalışan Demokratik Birlik Partisi (PYD)'nin uzantısı olduğunu kabul ederek, ülkesinin terör örgütü listesine almayarak YPG ile muhataplaşarak hem Türkiye hem de bölgesel bazda Rusya, Asya ve Arap Yarımadası'na uzanan etkisini kullanmaktır. Bu bağlamda ABD, silah ve profesyonel eğitimden başlayarak çeşitli sektörlerde ve uluslararası konjonktürde bahsedilen terör örgütlerine destek olmaya devam etmektedir. Bu durum devlet destekleri açısından önemli bir örnektir. Türkiye ile ABD, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'ne üyedir. Ancak ABD, terör örgütlerine doğrudan ve dolaylı destek konusunda Türkiye'nin aleyhine kararlar almakta olup bu durumu meşru gösterme noktasında da çaba göstermektedir (Canikoğlu, 2022:96-99).

Bu duruma verilebilecek bir diğer örnek, FETÖ terör örgütü liderinin uzun yıllardır ABD'de ikamet etmesidir. Bu noktada ortaya çıkan sonuç, ülkelerin kendilerine zarar vermeyeceği ve hatta stratejik amaçlarına hizmet edeceğini düşündükleri terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı yoldan hatta gizlenmeden çeşitli düzeylerde destek olabildikleridir (Turan vd. 2018).

7. KAMUSAL KURULUŞLARIN İSTİSMAR EDİLMESİ YÖNTEMİYLE SAĞLANAN FİNANSMAN DESTEKLERİ

Kamusal kuruluşların kullanılarak terör örgütlerinin doğrudan ya da dolaylı şekilde finansman desteği sağlanması günümüzde nadiren gerçekleşen yeni bir olgudur. Devlet otoritesinin bir şekilde zafiyete uğratılması sonucu terör örgütleri buldukları bölgedeki yerel yönetimlerden doğrudan veya dolaylı finans ya da lojistik destek elde edebilmektedir. Yakın dönemde PKK terör örgütüne yönelik hendek/çukur/barikat operasyonlarının gerçekleştirilmesinin sebeplerinden birisi de bu durumu engellemeye yöneliktir (İçişleri Bakanlığı, 2018). PKK, 2012 yılında Türk Devleti'nin iyi niyetli yaklaşımı çerçevesinde eylemlerini terk etmek için bir fırsat elde etmiştir. Ancak örgüt, uzatılan bu eli tutmak yerine eylemsel kabiliyetini geliştirmek yönünde kullanmayı tercih etmiş olup bunun sonucunda Türk Devleti'nin operasyonlarıyla büyük darbe almıştır.

PKK bu noktada belediyeleri ve belediyelerin sahip olduğu lojistik kaynakları, kendini büyütme ve bulunduğu bölgelere hâkim olmaya çalışmak için fırsat olarak görmüştür. Bu

kapsamda bağlantılı olduğu elemanlar ve siyasi uzantıları sayesinde Güneydoğu/Doğu Anadolu bölgelerinde yer alan bazı belediyelerde sözde “özyönetim” ilan etmek suretiyle söz sahibi olmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra ihalelerde yolsuzluk, belediye çalışanların maaşlarından yapılan kesintiler ve dahası belediyelerin araçlarını gasp eden PKK (Alptekin ve İlhan, 2018), doğrudan nakit veya dolaylı yoldan lojistik destek sağlamaya çalışmıştır. Ancak hedeflerine ulaşmadan Türk güvenlik güçlerinin müdahalesiyle etkisini kaybedip özellikle şehir yapılanması bakımından büyük hasar almıştır.

Kamusal kuruluşlardan sağlanan finansman bakımından devletlerin içerisine sızmış devlet memurlarına ödenen maaşlar da önemli bir yer teşkil etmektedir. Aslında bu konu öncelikli milli güvenlik meselesi olmasının yanı sıra şahıslara ödenen ücretler bakımından finansman olarak da belirli bir meblağı oluşturmaktadır. Ülkemizde bu konu hakkında verilebilecek en önemli örnek paralel devlet yapılanması şeklinde örgütlenen FETÖ terör örgütüdür (Aydemir, 2023:38). Bu örgüt, elemanlarını uzun bir sürecin sonunda devlet mekanizmalarının içerisine yerleştirerek belirli bir makam sahibi haline getirmiş olup devlet hiyerarşisi içerisinde etkin olmayı amaçlamıştır. Bunun sonucunda 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı darbe girişiminde bulunmuştur. Ancak, Türk halkının ve güvenlik güçlerinin birlikte gösterdiği başarılı mücadele sonucunda, FETÖ terör örgütünün amaçlarına ulaşmadan etkinliği kırılmıştır.

Başka bir örnek, İspanya’nın uzun yıllar mücadele ettiği Euskadi Ta Askatasuna (ETA) terör örgütüdür. Bu örgüt lider kadrosu haricindeki elemanlarını sürekli değiştirmek vasıtasıyla terör eylemlerini gerçekleştirmiştir. Örgüt, serbest olan elemanlar, yasal olanlar ve destekçiler şeklinde üç grupta örgüte destek sağlamıştır (İleri, 2022:16). Finans kaynaklarını çoğunlukla yasal görünümü olarak çeşitlendirmeye çalışan ETA, özellikle yasal olan elemanlar sayesinde hükümetlerden çeşitli ihaleler ve ücretler almayı denemiştir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmalardan anlaşıldığı üzere, terörizm uzun bir süre daha insanoğlunun sahip olduklarını türlü şekilde tehdit etmeye devam edecektir. Ancak, korku ve tedhiş hissi veren bu tehditten kurtulmak isteniyorsa, mücadele yöntemlerinin her alanda ve süreklilikle geliştirilmeye devam edilmesi gerekmektedir. Çünkü terörizm modern dönemde gerçekleşen her türlü teknolojik, sosyolojik veya psikolojik durumların birçoğuna adapte olabilmektedir. Nitekim günümüzde bu çıkarımı anlamak zor değildir. Çalışmanın yapılaş amacı, terörizmin finansmanı sorunsalına yönelik olarak literatürde yer alan araştırmaların kısıtlı ve güncelliğini yitirmiş olmasıdır. Çalışmada, terörizmin finansman kaynaklarına yönelik detaylı bir alanyazın sunulmaktadır. Çalışmanın bir araştırma makalesi olması ve sınırlılıkları sebebiyle konular özü itibarıyla ortaya konulmuş olup hepsinin ayrı bir çalışma konusu olabileceği yönünde ipucu sonraki çalışmacıları yönlendirmek amacıyla bırakılmıştır. Çalışmada literatürde yeterli düzeyde yer verilmeyen, “kamusal kuruluşların istismar edilmesi yöntemiyle terörizme finansman sağlanması” hususu da temel noktaları ile ele alınmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmadan sonra terörizmin finansman kaynakları; yasadışı, yasal görünümü, devlet destekli ve kamusal kuruluşların istismarı şeklinde gruplandırılarak ele alınabilir.

Terör ve terörizm olgusu insanlığı tehdit etmeye başladığından beri sürekli şekil ve eylem değiştirmiş olup günümüzde çoğunlukla küresel organizasyonlarla anılmakta ve terörizm olgusu üzerinden konu ilerlemektedir. Çünkü terör çoğunlukla tekil hedeflere odaklanırken terörizm çoğul ve daha kapsamlı politik hedefleri içermektedir (Caşın, 2008). Hasan Sabbah’ın örgütündeki suikastçıların eylemleri ve IŞİD terör örgütünün organize şekilde küresel düzeydeki eylemlerinin kıyaslaması bu duruma verilebilecek önemli örnekler arasındadır. Nitekim 11 Eylül 2001’de yaşanan saldırılar, terör eylemlerinin tümüyle yerini terörizme bıraktığı hususunda milat olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu tarihten sonra terör yapılarının hemen hemen hepsinin örgütlü ve organize şekilde hareket etmeye yöneldiği görülmektedir.

Terörizme sağlanan finansal kaynakların teşhis edilmesi amacıyla ilk olarak terör örgütlerinin var oluşundan itibaren bilgiler derlenerek, “niçin finansman arayışında oldukları?”, “nasıl destek bulabilecekleri?” ve “bu konulara yönelik yaklaşımın nasıl olması gerektiği?” üzerine değerlendirmelere kaynak yaratılmalıdır. Her bir terör örgütü özelinde sorulacak bu soruların, eylemsel faaliyetler gerçekleşmeden önce cevaplarının bulunması önemli bir husustur. Burada anlatılmak istenen, her bir soruya verilecek cevabın, terör örgütünün düzeyini ve ihtiyaçlarını belirlemede etkili olacaktır. Örneğin, henüz yeni ortaya çıkmış bir terör örgütünün finansmana neden ihtiyaç duyduğu ile küresel düzeyde etkinlik gösteren bir örgütün finansman ihtiyacı kesinlikle farklıdır. Başka bir örnek ise, yeni ortaya çıkmış bir terör örgütü elde ettiği finansmanı; elemanlarını elde tutmak, eylemsel arayışlarına yöntem bulmak ve buna yönelik mühimmat tedarikçileri aramaya harcamaktadır. Ancak ulusal düzeyde eylemsel etkinliğini sağlamış bir terör örgütü, elde ettiği finansmanı, küresel bir örgüt haline gelecek eylemsel yöntemleri aramakla ve uluslararası mühimmat tedariki sağlayacak satıcılara ulaşmakla harcayacaktır. Bu kapsamda bahsedilen sorulara cevap verebilecek bir terör örgütü arşivine sahip olmak kritik öneme sahiptir.

Terörizmle mücadelede etkin bir sonuç alabilmek için güncel temalar önemlidir. Terör örgütlerinin bir sonraki hamlelerini tahmin etmeye destek olacak arşivsel literatürün sürekli olarak güncel tutulması hususundan hareketle yukarıda bahsedilen soruların temelinde yatan “finansman desteği” sorunsalının vurgulanması gerekmektedir. Finansman desteği kesilen terör örgütünün dolayısıyla hareket kabiliyetinin de kesin şekilde engelleneceği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, terör örgütlerinin finansman desteğinin kesilmesi için sorunsalın kaynağına doğru sorular sorulması gerekmektedir. Bu sebeple bu çalışmada, “terör örgütleri nasıl finansman elde etmektedir?” sorusu ile terörizme sağlanan finansman kaynaklarının tümü ortaya konulmuş olup “neden finansmana ihtiyaç duymaktadır?” sorusu ile de sorunsalın kaynağına inen tartışmalara yer verilmiştir.

Finansman kaynaklarının kategoriler halinde ele alınmasının terörizm çalışmalarına çeşitli faydaları vardır. Bazı durumlarda terör eylemini araştırırken tümdengelim yöntemine başvurulabilmektedir. Bu kapsamda eylemin gerçekleştiği andan itibaren geriye dönük şekilde yapılan incelemelerde, bu çalışma ve benzeri sınıflandırma çalışmaları, güvenlik güçlerine kritik olarak yardımcı olacaktır. Bu kapsamda terörizm, terörizmin türleri ve terörizmin finansman kaynaklarına yönelik sınıflandırma çalışmalarının sürekli güncellenerek yeni çalışmalarda yer alması önemli bir husustur. Terörizmin finansman kaynaklarının güncel halini ortaya koyan bu çalışmada, doğrudan 16 çeşit finansman kaynağından detaylıca bahsedilmiş olup dolaylı şekilde de terör örgütlerinin yöneldiği veya yönelebileceği alanlarda çalışma yapılması için bazı ipuçları bırakılmıştır. Nitekim çalışmada bahsedildiği gibi terörizmi engellemenin birincil yolu finansman kaynaklarının kesintisiz şekilde engellenmesinden geçmektedir.

KAYNAKÇA

- AĞKAYA, O., GENÇ YILMAZ, A. ve ERKEM GÜLBOY, G. (2022). Narko-Terörizm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi: Uyuşturucu Trafığıyla Bağlantılı Gruplara Yönelik Bir Analiz Modeli. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1): 22-35.
- AKINCI, Ş. (2021). Terörün Finansmanı ve Maliyeti: Türkiye Örneği. (Ed) G. Sönmez. *Terörün Finansmanı ve Maliyeti: Türkiye Örneği* içinde. (ss. 265-309). Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV), Ankara.
- ALPTEKİN, H. (2018). *Etnik Terör Ve Terörle Mücadele Stratejileri: IRA, ETA, Tamil Kaplanları ve PKK* (Cilt 5). SETA Vakfı İktisadi İşletmesi, İstanbul.
- ALPTEKİN, H. ve İLHAN, B. (2018). *Kayyum Atanan Belediyelerin PKK Terörü İle Mücadeledeki Rolü*. SETA Yayınları, Ankara.
- ALTUĞ, Y. (1987). Terörizm Sorunu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, (1-4): 47-99.
- ALTUNTAŞ, A. (2023). *İsveç'te Yüksek Mahkeme, Terör Örgütü PKK/YPG İçin Haraç Toplayan Kişinin Türkiye'ye Sınır Dışı Edilme Kararını Bozdu*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/isvecte-yukse-mahkeme-terror-orgutu-pkk-ypg-icin-harac-toplayan-kisinin-turkiyeye-sinir-disi-edilme-kararini-bozdu/2996806>. (7.12.2023).
- ANADOLU AJANSI. (2016a). *FETÖ Burslar Üzerinden Gelir Sağlamış*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/feto-burslar-uzerinden-gelir-saglamis/674506>, (22.11.2023).
- ANADOLU AJANSI. (2016b). Terör Örgütü “Hırsızlık ve Gasp” İle Lojistik Sağladı. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/terror-orgutu-hirsizlik-ve-gasp-ile-lojistik-sagladi/551500>. (5.12.2023).
- ARSLAN, Ç. (2004). İnsan Ticareti Suçu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53(4): 19-83.
- ARSLAN, M. (2019). Terörün Finansmanı ile Mücadelede Piyasa Kolluğu: Tütün ve Alkol Dairesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of ISS*, 9(2): 331-349.
- ATALAY, D. B. (2023). *Diplomatik Kaynaklar: ABD'nin PKK/YPG'ye Desteği Devam Ediyor*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/diplomatik-kaynaklar-abdnin-pkk-ypgye-destegi-devam-ediyor/2840308>, (22.11.2023)
- ATEŞ-ÇİFTÇİ, E. B. (2017). İŞİD: Oluşum, Kuruluş ve Devletleşme Süreçleri. *Lectio Socialis*, 1(1): 44-58.
- ATTAH, C. E. (2019). Financing Terrorism in Nigeria. *Africa Development*, 44(2): 5-25.
- AYDEMİR, K. (2023). Modern Terör Örgütlerinin Şiddet Kullanımına Yönelik Değişen Stratejisi: FETÖ/PDY Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37): 28-41.
- BAHARÇİÇEK, A., TUNCEL, G. ve AĞIR, O. (2021). *Terör ve Propaganda*. Nobel Akademik Yayınları, Ankara.
- BALTACI, A. ve Sakar, Z. (2021). Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığının Hukuki ve Ekonomik Açından İncelenmesi. *Ulisa: Journal of International Studies*, 6(1): 1-17.

- BARZOUKAS, G. (2017). *Drug trafficking in the MENA: The economics and the politics*. European Union Institute for Security Studies (EUISS), Paris. <http://www.jstor.org/stable/resrep17446>.
- BENJAMIN, D. ve SIMON, S. (2001). The Terror. *Survival Global Politics and Strategy*, 43(4): 5-18.
- BİLGİN, K., GÜNDÜZÖZ, İ. ve OFLASLI, A. (2019). Teröre Sivil Önlem “Kayyım Belediyecilik” Muş-Bulanık Belediyesi Örneği (2016-2018). *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 205-225.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ. (28 Eylül 2001). *Resolution 1373*. https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf, (29.8.2023).
- BOZKURT, C. ve TAŞPINAR BOZ, Z. (2020). Kayıt Dışı Ekonomi ve Terör Örgütleri Finansmanı İlişkisi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 8(2): 70-80.
- CANALP, S. (2022). Terör Örgütlerinin Hayatta Kalmasını Sağlayan Nedenler: Terör Örgütü PKK Odaklı Bir İnceleme, 1978-2022. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 278-309.
- CANİKOĞLU, E. (2023). NATO’nun Soğuk Savaş Sonrası Yeni Stratejileri. *İstanbul Esenyurt Üniversitesi İşletme Ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 91-103.
- CAŞIN, M. H. (2008). *Uluslararası Terörizm*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- CHADDERTON, P. ve NORTON, S. (2016). Terrorism Financing. *Australian Strategic Policy Institute*, 10-17. <https://www.jstor.org/stable/resrep04244.6>, (10.9.2023).
- CLARKE, C. (2016). Drugs & Thugs: Funding Terrorism Through Narcotics Trafficking. *Journal of Strategic Security*, 9(3): 1-15.
- COOK, T. R. (2011). The Financial Arm Of The FARC: A Threat Finance Perspective. *Journal of Strategic Security*. 4(1): 19-36. <https://www.jstor.org/stable/26463173>, (10.10.2023).
- ÇAM, Y. ve COŞKUN, S. (2022). Küresel Kamusal Bir Kötü: Terörizm. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48): 56-66. <https://doi.org/10.52642/susbed.1096953>.
- DENİZ, O. (2011). Akaryakıt Kaçakçılığı. (Ed) O. Deniz ve M. Sever, *Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler* içinde. (ss.97-119). Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- DOĞAN B. ve YILDIZ A. (2021). Kara Para Aklama İle Mücadelede Uluslararası Kuruluşların Rolü. *The Journal of International Scientific Researches*, 6(3): 397-412.
- DUMAN, G ve ÇELİK İ. (2021). Afrika’nın Bölgesel Terör Sorunu: Boko Haram Üzerine Bir İnceleme. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(1): 78-96.
- ELEMANYA, A. V. (2023). Terrorism And Global Security: A Study Of Islamic State Of Iraq And Syria (ISIS). *Global Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*. 11(6): 63-78.
- EREN, E. (2013). Terörün Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1): 1243-1272.
- ERGİL, D. (1992). Uluslararası Terörizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(3): 139-143.
- ERGİL, D. (1992). Uluslararası Terörizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(3): 139-143.
- FATF. (2023). *International Standards On Combating Money Laundering And The Financing Of*. <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/fatf-recommendations.html>, (10.10.2023).

- FIRAT, O. (2010). Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Birleşmiş Milletlerin 11 Eylül 2001 Öncesi ve Sonrası Terör Politikaları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- FREEMAN, M. ve RUEHSEN, M. (2013). Terrorism Financing Methods: An Overview. *Perspectives on Terrorism*, 7(4): 5-26.
- GARDNER, K.L. (2007). Fighting Terrorism the FATF Way. *Global Governance*, 13(3): 325-345.
- GO, L. (2015). The Issue Of Freezing Without Delay in Counter Financing Of Terrorism And The Implementation Under Indonesian Law. *Thammasat Law Journal*, 44(1): 270-296.
- GÜÇLÜ, A. (2020). Göçmen Kaçakçılığı Kuramlarında Çok Boyutlu Yaklaşımların Gerekliliği. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 216-259.
- GÜL, H. (2017). Finance Of Terrorism As Narco-Terror: Sample Of PKK. *TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed, Refereed Journal*, 9(36): 139-146.
- GÜLLÜK, S. (2019). Terörle Mücadelede Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye Politikası. *Academic Journal of History and Idea*, 6(3): 1830-1845.
- GÜREL, S. (2015). Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları. *Journal of International Management and Social Researches*, 2(4): 16-27.
- GÜRSER, E. (2003). *Ayrılkçı Terörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- HERNANDEZ, J. (2013). Terrorism, Drug Trafficking, and the Globalization of Supply. *Perspectives on Terrorism*, 7(4): 41-61.
- HOFFMAN, B. (2006). *Inside Terrorism* (2. Baskı). Columbia University Press, New York. <http://www.jstor.org/stable/10.7312/hoff12698>.
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI. (18 Mart 2019). *Belediyelerdeki Kayyum Sistemi Ve Mevcut Durum Raporu*, <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/belediyelerdeki-kayyum-sistemi-ve-mevcut-durum-raporu-yayinlandi>, (10.11.2023).
- İLERİ, M. (2022). İspanya'nın, BASK Bölgesi'nde Terörizmle Mücadelesi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, (41): 1-40.
- İLHAN, H. (2013). Kamu Hizmeti Sağlayıcıları Olarak Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar. *Journal of Management and Economics*, 20(1): 95-104.
- JACQUARD, R. (2002). *In The Name Of Osama Bin Laden: Global Terrorism & The Bin Laden Brotherhood*. Durham and London: Duke University Press.
- KATILMIŞ, C., ARPACI, I. ve ÖZDEMİR, F. (2022). Terörizm İle Mücadele Kapsamında Türkiye, İngiltere Ve İspanya'nın Karşılaştırılması, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2): 871-888.
- KAZAN, H. (2022). Terör-Medya İlişkisi ve Medyada Terör Haberciliği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 12(24): 109-146.
- KOPARAN, Ö. Ve ÖZCAN, E. E. (2022). *Münbiç Esnafı YPG/PKK'nın Gençleri Zorla Silah Altına Almasına Karşı Kepenk İndirdi*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/munbic-esnafi-ypg-pkknin-gencleri-zorla-silah-altina-almasinakarsi-kepenk-indirdi/2647943>. (7.12.2023).
- KURT, V. (2019). Arap İsyanları Sonrasında Ortadoğu'da Vekalet Savaşları: Yemen Örneği. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7(1): 307-326. <https://doi.org/10.14782/ipsus.541337>.

- KURTARAN, G. IŞID Petrol Satışından Günde 3 Milyon Dolar Kazanıyor. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/isid-petrol-satisindan-gunde-3-milyon-dolar-kazaniyor/128130>. (5.12.2023).
- KÜTÜKÇÜ, Z. (2022). Dört Halife Üç Cinayet. *Mutalaa*, 2(1): 114-116.
- LEACH, N. (2003). 9/11. *Diacritics*. 33(3/4): 75–92. <http://www.jstor.org/stable/3805805>.
- LOCKHART, L. ve TÜLÜCÜ, S. (2006). Hasan-ı Sabbah ve Haşîşiler. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (26): 213-240.
- MARTIN, G. (2017). *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar*. Adres Yayınları, Ankara.
- MASAK. (2006). *Şüpheli İşlem Bildirimleri Rehberi*. MASAK Yayınları, Ankara.
- MEDET, H. İ. (2023). AB'nin İnsan Kaçakçılığı ile Mücadele Programları Kaçakçıları Değil Göçmenleri Cezalandırıyor. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/abnin-insan-kacakciligi-ile-mucadele-programlari-kacakcilari-degil-gocmenleri-cezalandiriyor/1815431>. (7.12.2023).
- MULLINS, S. ve WITHER, J. K. (2016). Terrorism and Organized Crime. *Connections*, 15(3): 65–82. <http://www.jstor.org/stable/26326452>.
- NUHOĞLU, Ö. (2022). Uluslararası Terör Ve Terörizm:Kavramsal Bir Tartışma. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- NUNES, W. ve SINGH, N. (2018). Drug Trafficking And Narco-Terrorism As Security Threats: A Study Of India's North-East. *India Quarterly*, 69(1): 65-82.
- ÖCAL, O. ve ATASEVER, B. (2021). Düzensiz Göçün Karanlık Yüzü: Göçmen Kaçakçılığı. *Cappadocia Academic Review*, 5(1): 41-65.
- ÖCAL, O. ve ATASEVER, B. (2021). Düzensiz Göçün Karanlık Yüzü: Göçmen Kaçakçılığı. *Kapadokya Akademik Bakış*, 5(1): 41-65.
- ÖZ, E. ve ERİM, A. (2016). Tüm Yönleri İle Gümrük Kaçakçılığı Suçlarında İştirak. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 8: 62-75.
- ÖZER, M. (2022). Dünyanın Farklı Bölgelerinde Terörizm: ETA, IRA Ve PKK Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması. *Cappadocia Journal of Area Studies*, 4: 87-111.
- PHILLIPS B. J. (2023). How Did 9/11 Affect Terrorism Research? Examining Articles And Authors, 1970–2019. *Terrorism and Political Violence*, 35(2): 409-432.
- RAPHAELI, N. (2010). Financing Of Terrorism: Sources, Methods, And Channels. *Terrorism and Political Violence*, 15(4): 59-82.
- RAPOPORT, D. (2006). *The Four Waves of Modern Terrorism*. UCLA Center For Near Eastern Studies: <https://www.international.ucla.edu/cnes/article/47153>, (E.T: 9.10.2023).
- ROSE, G. (2018). Terrorism Financing in Foreign Conflict Zones. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 10(2): 11–16. <http://www.jstor.org/stable/26358996>.
- SAIDI, N. ve PRASAD, A. (2015). *Taxation, Illicit Trade İn Tobacco Products And Finance Of Terrorism, Retrieved*. <https://nassersaidi.com/wp-content/uploads/2015/07/Tax-Illicit-Trade-and-Terrorism-June-2015-Final-English-Version.pdf>, (22.11.2023).
- SANTOSO, A. ve LAKSMI, S. W. (2016). Regional Terrorism Financing Risk Assessment Framework: Southeast Asia And Australia. *Counter Terrorist Trends and Analyses* 8(10): 20–24. <http://www.jstor.org/stable/26351460>.

- SARAÇLI, M. (2007). Uluslararası Hukukta Terörizm. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1): 1049-1078.
- SCHMID, A. P. (2023). *Defining Terrorism*. ICCT, The Hague.
- SCHMID, A. ve JONGMAN, A. (1988). *Political Terrorism: A New Guide To Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, And Literature*. Transaction Publishers, London.
- SHAPIRO, J. N. (2013). *The Terrorist's Dilemma: Managing Violent Covert Organizations*. Princeton University Press, New Jersey.
- SHARPE, J. (2005). *Remember, Remember: A Cultural History of Guy Fawkes Day*. Profile Books, London.
- SHELLEY, L. I. (2020). Illicit Trade and Terrorism. *Perspectives on Terrorism*, 14(4): 7–20. <https://www.jstor.org/stable/26927661>.
- STERN, J. (2004). *Terror in The Name Of God: Why Religious Militants Kill*. Harper Collins Publishers, New York.
- ŞAHPAZ, O. (2019). Gümrük Kontrolü Uygulamalarının Kaçakçılık Üzerine Etkileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- TANSÜ, Y. ve NAYYE, R. (2020). Terör Örgütlerinin Finansal Gelir Kaynakları. (Ed) Z. Gölen ve S. Özer, *İnsani ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalara İçinde*. (ss.95-110). Ivpe Cetinje, Montenegro.
- TEKEL, S. (2015). Birleşmiş Milletler Ve Uluslararası Terörizm. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: AYK*, 1351-1368.
- TEKEŞ, A. F. ve YEŞİLDAL, Z. (2023). *İstiklal Caddesi'ndeki Bombalı Saldırının Failinin Serbest Bırakıldığı İddiası*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/istiklal-caddesindeki-bombali-saldirinin-failinin-serbest-birakildigi-iddiasi/1816947>. (5.12.2023)
- TOKGÖZ, H.B. (2022). *Uluslararası Hukuk Bağlamında Terörizmin Finansmanının Önlenmesi*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- TOMUR, H. (2022). Kâr Amacı Gütmeyen İşletmelerde Sosyal Girişimcilik Kavramı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 6(12): 81-94.
- TURAN, D. ve DEMİRCAN, C. (2021). Kripto Paralar İle Terör Ve Diğer İlegal Aktivitelerin Finansmanı. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1): 161-176.
- TURAN, D. ve GEMİCİ, E. (2020). Terörizmin Finansman Kaynakları ve Karapara Aklamanın Terörizmin Finansmanında ki Rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2): 257-278. <https://doi.org/10.18037/ausbd.758070>
- TURAN, D. ve UZUN, M. (2017). Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanı ve Kara Para Aklama Üzerindeki Rolü. *Turkish Journal of Security Studies*, 19(3): 27-43.
- TURAN, D., ÇOMAKLI, Ş. E. ve YURDAKUL, A., (2018). Terörizmin Finansmanı ve Mali Radikalleşme Örneği Olarak FETÖ. *Radikalleşme Şiddet ve Terörizm* (ss.212-235), Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- ULGAR, O. B. (2021). Yargıtay Kararları Işığında Sigara Kaçakçılığı Suçu. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1): 379-426.
- ÜSTÜN, O. (2008). Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı İle Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış. *Bankacılar Dergisi*, 65: 19-36.

- VASSILIS, P. (2011). The Catalan Company in the East: Defeating Byzantium, the Ottomans and the Franks. *Medieval Warfare*, 1(2): 28-35.
- WILKINSON, P. (1974). *Political Terrorism*. Macmillan Press, London.
- YAŞA, A. G. ve YILMAZ, M. L. (2020). Terör Örgütleriyle Mücadele Sürecinde Ekonomik İstihbaratın Rolü: DAESH Örneği. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1): 107-130.
- YAYLA, A. (1990). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 45(1): 335-385.
- YENİDÜNYA, A. ve DEĞİRMENCİ, O. (2008). Mukayeseli Hukuk Ve Türk Hukukunda Terörün Finansmanı Suçu. *Yenidünya Hukuk*. (2): 1-25. <https://www.yenidunyahukuk.com/dosyalar/terorun-finansmani-sucu.pdf>, (23.11.2023).
- YEŞİLTAŞ, M., YALÇIN, H. ve BAYRAKLI, E. (2019). Avrupa'da PKK Yapılanması. (Ed) Yeşiltaş, M., Yalçın, H. ve Bayraklı, E. *Avrupa'da PKK içinde*. (ss.7-37). SETA Vakfı İktisadi İşletmesi, İstanbul.
- YILMAZ, Y. (2020). Terörizmin Finansmanı Suçu, *YÜHFD*,17(Özel Sayı): 177-267.
- YURTCAN, E. (2016). *Yargıtay Kararları Işığında Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- ZABUNOĞLU, H. G. ve SÖNMEZ, E. Y. (2023). Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Düzenlemeler Kapsamında Teröre Finansman Sağlama Suçu Ve Lafarge Örneği. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 6(11): 99-117.
- ZENGİNKUZUCU, D. M. (2021). Uluslararası Hukuk, Terörizm ve Mağdur: Yeni Bir Terörizm Tanımı Denemesi. *İstanbul Esenyurt Üniversitesi İşletme Ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 1-17.